

DİLÇİLİK

<https://doi.org/10.62837/2025.8.3>

VALEH BAYRAM OĞLU NƏSİBOV

Bakı Dövlət Universitetinin Qazax filialının
dosenti, filologiya elmləri doktoru
E-mail: valehnasibov61@gmail.com

VƏSİLƏ MAHMUD QIZI HACIYEVA

Bakı Dövlət Universitetinin Qazax filialının
baş müəllimi
E-mail: Haciyevavesile@gmail.com

AZƏRBAYCAN, RUS VƏ İNGİLİS DİLLƏRİNDƏ HAL QRAMMATİK KATEQORİYASINA DAİR

Xülasə

Məqalədə üç müxtəlif sistemli dillərdə (Azərbaycan, rus, ingilis) ismin hal kateqoriyasının mənası və ifadə vasitələrinin müqayisəli-tipoloji təhlili aparılır. Mövzunun aktuallığı həm elmi-nəzəri, həm də didaktik cəhətdən əsaslandırılır.

Müqayisəli-tipoloji təhlil nəticəsində əldə olunan faktlar sübut edir ki, ismin hal kateqoriyası ümumdil hadisəsidir, qrammatik quruluşundan asılı olmayaraq o bütün dillərdə mövcuddur. Fərqlər yalnız onların sayında və ifadə üsullarında özünü büruzə verir. Hər üç dildə ilk 4 hal mənalara görə təkrarlanır, yerlik, çıxışlıq hal isə öncəki hallar vasitəsilə ifadə olunur.

Açar sözlər: *hal kateqoriyası; müqayisə; oxşarlıqlar; fərqlər; didaktika.*

Hal qrammatik kateqoriyası ümumdil kateqoriyasıdır, qrammatik strukturundan asılı olmayaraq məntiqlə bütün dillərə məxsusdur, lakin o, flektiv dillərdə bir cür, iltisəqi dillərdə bir cür, analitik, amorf dillərdə isə başqa cür öz ifadəsini tapır. Bu dillərdə hal formalarının sayı və mənaları da müxtəlifdir, lakin onların ilk 4 forması: Adlıq hal – Именительный падеж – Nominative Case; Yiyəlik hal – Родительный падеж – Genitive Case; Yönlük hal – Дательный падеж – Dative Case; Təsirlik hal – Винительный падеж – Accusative Case [1; 3] bütün dillərdə mövcuddur. Son iki hal bu dillərdə müxtəlif cür adlanır və ilk 4 hal daxilində ifadəsini tapır. Azərbaycan dilində yerlik hal rus dilində «творительный падеж», bəzi keçmiş ingilis dili mənbələrində «Instrumental Case» adlanır. Azərbaycan dilindəki çıxışlıq hal rus dilində «предложный падеж» adlanır, ingilis dilində isə bu hal forması ümumiyyətlə qeyd olunmur.

Müasir ingilis dilində hal-hazırda 2 əsas hal forması: ümumi / subyekt (Subjective Case) və obyekt (Objective Case) hal formaları ayrılır. Bunlardan başqa, ingilis dilində yiyəlik hal (Possessive Case) forması da ayrırırlar.

Bu mövzunun 3 müxtəlif sistemli (Azərbaycan, rus, ingilis) dillərin mövqelərindən müqayisəli şəkildə nəzərdən keçirilməsi müəyyən məsələlərə işıq sala bilər.

Hal kateqoriyası nitqdə isimlərin digər sözlərə olan münasibətini bildirir. İsimlərin qrammatik kateqoriyası dünyanın bütün dillərinə məxsusdur, lakin ingilis dilində sözügedən məsələ bu dilin nəzəri qrammatikası ilə məşğul olan müxtəlif alimlərin çoxlu sayda tədqiqat əsərlərinin predmeti olaraq mübahisəli və çoxmənalıdır.

İngilis dilinin digər kateqoriyalarından, məsələn, dəqiq ifadəli kəmiyyət kateqoriyasından, yəni əşyanın təklik və çoxluq qarşılığından fərqli olaraq bu dildə hal kateqoriyasının təyin olunması bəzi çətinliklərlə üzləşir. İngilis dilində bu kateqoriyanın yalnız nə bildirməsi yox, həm də onun qrammatik kateqoriya kimi mövcudluğu sual altına alınır [2].

Məlumdur ki, hal kateqoriyası dil və nitq, həmçinin morfologiya və sintaksis arasında sıx əlaqəni göstərən əsas kateqoriyalardan biridir. Onu danışmada isimlərin digər sözlərə münasibət bildirən qarşıdurma sistemi kimi təyin etmək olar [4].

«Hal münasibətləri anlayışı altında bu münasibətlərin müxtəlif mənə çalarları vasitəsilə ətraf mühitin əşya və hadisələri arasındakı əlaqələr başa düşülür» [5, s. 279]. Hal münasibətləri isim substansiyasının (əşyanın) digər substansiyalara, gerçəklikdəki hərəkətə, vəziyyətə münasibətini özündə əks etdirir. Məsələn, *She is my friend's mother* (*O mənim dostumun anasıdır*) cümləsindəki *friend* isminin halı *mother* isminə olan münasibəti bildirir, bu da nəticədə isimlər arasında münasibət deməkdir.

Hal qrammatik kateqoriyasını nitqdə isimlərin digər sözlərə münasibətini göstərən qarşıdurma sistemi kimi nəzərə alsaq, demək olar ki, bu kateqoriyanın müəyyən olunmasında bir neçə (minimum iki: ümumi və yiyəlik) hal formasının, məsələn *day – day's* olması nəzərdə tutulur. Lakin bu barədə tədqiqatçıların fikirləri fərqlənir, ingilis dilində hal qrammatik kateqoriyasına aid bir neçə yanaşma özünü bürüzə verir:

1. İngilis dilində yalnız iki hal var: ümumi (The Common Case) və yiyəlik hal (The Possessive (Genitive) Case). Hal-hazırda alimlər daha çox bu fikri dəstəkləyirlər (M.Y.Blox, H.Svit, O.Yespersen, A.İ.Smirnitski) [6, s. 65-66].

2. Digər yanaşmaya görə, ingilis dilində ikidən çox halın olması söylənilir. Bu konsepsiyanın tərəfdarları hesab edirlər ki, ingilis dilində 3-dən 6-dək və daha çox hal forması qalmışdır. Bu, az populyar olan fikirdir və özündə «halın alternativ nəzəriyyəsinə ehtiva edir (alternative case theoric)» (O.Kurm, M.Doyçbayn) [7, s. 79].

3. Hazırda bəzi alimlər hesab edirlər ki, ingilis dili öz tarixi inkişafı nəticəsində ümumiyyətlə hal kateqoriyasını itirmişdir (İ.P.İvanova, Q.N.Vorontsova, A.M.Muxin) [6, s. 105].

Fikrimizcə, ingilis dilində ismin hal kateqoriyası ətrafındakı bu mürəkkəb və mübahisəli vəziyyətə onun rus və Azərbaycan dilləri ilə müqayisəli təhlili nəticəsində müəyyən mənada aydınlıq gətirmək olar, çünki hər hansı bir xarici dilin öyrənilməsində onunla kontaktda olan dillərin qarşılıqlı müqayisəsi cümlədə sözlərin əlaqə vasitələrinin və üsullarının fərqlinin və oxşarlığının aşkar olunmasına xidmət edir.

Xüsusi diqqət qarşılaşdırılan dillərin hal konstruksiyaları ilə ifadə olunan mənə fərqlərinin linqvometodik təhlilinə ayrılmalıdır, çünki ingilis dilinin (birinci qeyri-doğma dilin) və rus dilinin (ikinci qeyri-doğma dilin) öyrənilməsinin əsas çətinlikləri məhz onların praktik mənimsənilməsi ilə bağlıdır. Nitqdəki ziddiyyət interferensiya mənbəyindən, bilinqvin xarici dilinə doğma dilin mənfə təsirindən irəli gəlir. Məqalədə araşdırılan problemin aktuallığı həm də bununla izah olunur.

Yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi, hal kateqoriyası bütün dillərdə var, lakin onların ifadə formaları və vasitələri müxtəlifdir. Bu səbəbdən azərbaycanlılar üçün onun doğma dilindəki 6 hal formasının ingilis və rus dillərində işlədilməsi yollarının öyrənilməsi çox vacibdir. Gəlin tərcüməli müqayisə üsulu ilə bu məsələyə aydınlıq gətirək:

1. Hər üç dildə adlıq hal (Nominative Case, Именительный падеж) **kim? nə? who? what? кто? что?** suallarına cavab verir. Məsələn: *dost, друг, a friend; kitab, книга, a book*. İndi onları cümlədə işlədək: *Bu mənim dostumdur – Это мой друг – This is my friend; Bu, kitabdır – Это книга – It is a book*.

2. Yiyəlik hal Azərbaycan dilində **kimin? nəyin?** suallarına cavab verir (*dostumun, kitabın, Rusiyanın*). İngilis dilində bu hal (Genitive Case) ancaq **whose?** sualına, rus dilində **кого? чего?** suallarına cavab verir. Lakin Azərbaycan dilindəki **kimin?** və ingilis dilindəki **whose?** rus dilində **чей? (чья? чья? чьи?)** kimi səslənir: *Bu kimin kitabıdır? – Чья эта книга? – Whose book is it?; Bu, dostumun kitabıdır – Это книга моего друга – This is my friend's book*.

3. Yönlük hal (Dative Case, Дательный падеж) Azərbaycan dilində **kimə? nəyə?**; rus dilində **кому? чему?**; ingilis dilində **whom? to whom?** suallarına cavab verir: *Sən kitabı kimə verdin? – Кому ты отдал книгу? – To whom did you give the book?; Kitabı dostuma verdim – Я отдал книгу другу – I gave the book to my friend*.

4. Təsirlik hal Azərbaycan dilində **kimi? nəyi?**; rus dilində **кого? что?** ingilis dilində **who? what?** suallarına cavab verir: *Sən kimi, nəyi görürsən? – Кого, что ты видишь? – Who, what do you see?; Mən dostumu, maşını görürəm – Я вижу друга, машину – I see my friend, a car*.

5. Azərbaycan dilinin **kimdə? nədə?** suallarına cavab verən yerlik halı rus və ingilis dillərində yoxdur, lakin onların mənalərini daşıyan hal formaları, ekvivalent ifadə formaları mövcuddur: *Kimdə kitab var?* – *У кого есть книга?* – *Who has a book?*; *Sən mənim günahımı nədə görürsən?* – *В чём ты видишь мою вину?* – *In what do you see my fault?*; *Dostumda maraqlı kitab var* – *У моего друга есть интересная книга* – *My friend has an interesting book.*

6. Azərbaycan dilinin **kimdən? nədən?** suallı çıxışlıq halı da rus və ingilis dilində yoxdur, amma onların da bu dillərdə ekvivalent formaları vardır: *Sən bunu kimdən öyrənmişən?* – *У кого ты научился этому?* – *From whom did you learn this?*; *Mən bunu dostumdan öyrənmişəm* – *Я научился этому у друга* – *I learned this from my friend*; *Sən nədən narazısan?* – *Чем ты недоволен?* – *What are you unhappy about?*; *Mən işimdən narazıyam* – *Я недоволен своей работой* – *I am not happy with my job.*

İndi hər bir haldakı fərqlərə diqqət yetirək:

1. Azərbaycan dilində adlıq halda *Bu, kitabdır*; *Bu mənim dostumdur* cümlələrində *dostumdur, kitabdır* isimləri xəbərlik şəkilçisi qəbul etmişdir, rus dilində isə indiki zamanda bu şəkilçinin yeri boş qalır, ingilis dilində isə bu şəkilçi **is** köməkçi feili ilə ifadə olunur, yəni ingilis və rus dillərində heç bir halda isimlər xəbərlik şəkilçisi qəbul etmir.

2. Azərbaycan dilində isimlərin **-in⁴** şəkilçili yiyəlik hal formaları (*dostumun, məktəbin*) rus dilinə **-a, -я, -и, -у** şəkilçiləri ilə (*друга, школы*), ingilis dilinə isə apostroflu **s** şəkilçisi ilə (*my friend's, school's*) və **of** sözünü vasitəsilə (*of my friend, of the table*) tərcümə olunur. Məsələn: *Masanın ayağı sınıb* – *Ножка стола сломана* – *The leg of the table is broken.*

3. Azərbaycan dilinin **-a² (ya)²** şəkilçili yönlük halının yerinə rus dilində **-y, -ю, -е, -у** şəkilçili isimlər, ingilis dilində isə **to** sözünü isim işlədir. Məsələn: *Zəhmət olmasa, bu telefonu mənim qardaşıma verin* – *Подайте, пожалуйста, этот телефон моему брату* – *Please, give this phone to my friend.*

4. Azərbaycan dilində **-и, -и, -и, -и** şəkilçili müəyyən təsirlik halına rus dilində ekvivalent kimi sıfır (şəkilçisiz) və **-y, -ю, -а, -я** şəkilçili isimlər, ingilis dilində də sıfır şəkilçili akkuzativ isimlər işlədir. Məsələn: *Qapını aç* – *Открой дверь* – *Open the door*; *Kitabı mənə ver* – *Дай мне книгу* – *Give me the book.*

Qeyri-müəyyən təsirlik halda hər üç dildə isimlər sıfır şəkilçi ilə işlədir, adlıq halla üst-üstə düşür: *Mən çay içirəm* – *Я пью чай* – *I am drinking tea.* Onların təsirlik halda olduğu cümlədə təyin olunur.

Azərbaycan dilinin **kimdə? nədə?** suallarına cavab verən obyekt mənalı yerlik hal isimlərinə rus dilində **в ком? в чём?** suallı «предложный падеж» adlanan hal uyğun gəlir: *İnsanda hər şey gözəl olmalıdır* – *В человеке (в ком?) всё должно быть красиво* və yaxud *У человека всё должно быть красиво.* İngilis dilində bu mənada **in** artiklli isimlər işlədir: *Everything in a person should be beautiful.*

Azərbaycan dilinin **-dan**² şəkilçili çıxışlıq hal isimlərinin əvəzinə rus dilində **om** sözdönülü, obyekt mənalı isimlər işlənir ki, onlar da bu dildə yiyəlik hal isimləri hesab olunur: *Tələdən qaçmaq olmaz – Om судьбы не убежишь*. İngilis dilində belə isimlərin əvəzinə **from** artikli ilə yiyəlik hal isimləri işlənir: *There is no escape from fate*.

Azərbaycan dilində adlıq haldan başlayaraq yer adı bildirən isimlərə **hara?** sualı verilir: **hara?** – *ev, küçə, Bakı, şəhər, kənd, yer, göy, məktəb, sahil* və s. Məsələn: **hara?** – *yer, göy*; **haranın?** – *yerin, göyün*; **haranı?** – *yeri, göyü*; **harada?** – *yerdə, göydə*; **haradan?** – *yerdən, göydən* və s.

Rus və ingilis dillərində adlıq halın belə bir sualı yoxdur, bu dillərdə adlıq, yiyəlik, təsirlik hallarda yer bildirən isimlər də **kim? nə? çmo? what?** sualına cavab verir. Müqayisə edək: *Bakı (hara?) Azərbaycanın (haranın?) paytaxtıdır – Баку (что?) – столица Азербайджана (чего?) – Baku (what?) is the capital of Azerbaijan. Bakı haranın paytaxtıdır? (What is Baku the capital of?); Mən Bakını (haranı?) çox sevirəm – Я очень люблю Баку (что?) – I love Baku (what?) very much*.

Üç halda üç mənada həm Azərbaycan, həm də rus və ingilis dilində yer adı bildirən isimlər **haraya? harada? haradan?** suallarına cavab verir. Bunlar hərəkətin, hal-vəziyyətin hansı istiqamətdə olduğunu, yerini və haradan gətirdiyünü bildirən hallardır. İngilis dilində də Azərbaycan dilində olduğu kimi **haraya?** sualına cavab verən isimlər yönlük halda (Dative Case) olur. Məsələn: *Mən kəndə (haraya?) gedirəm – I am going to the village (where to?)*. Rus dilində isə **haraya? (куда?)** sualına cavab verən «istiqamət» mənalı sözlər ismin təsirlik halında olur: *Куда ты идешь? – В деревню; Куда ты идешь? – В театр*.

Azərbaycan dilində **harada?** sualına cavab verən ismin yerlik halına rus dilində **где?** sualını cavablandırان **в, на** sözdönülü «предложный падеж» («предлог» – sözdönü deməkdir və bu hal rus dilində yalnız sözdönüləri ilə işlənir) uyğun gəlir: *Sən harada yaşayırsan? – Bakıda. Где ты живешь? – В Баку*.

İngilis dilində də yerlik hal forması işlənir. Bu hal bəzi mənbələrdə «Prepositional case» adlanır. O, **in** sözdönü ilə işlənir və **where?** sualına cavab verir: *Where do you live? – I live in Baku*.

Azərbaycan dilindəki **haradan?** sualına cavab verən çıxışlıq hal isimlərinə rus dilində mənası **откуда?** sualına cavab verən və **с, из** sözdönüləri ilə düzələn yiyəlik hal (родительный падеж) forması uyğun olur: *Откуда ты идешь? – С базара, от рынка*.

İngilis dilində də **haradan? (from where?)** sualına **from** sözdönü ilə yiyəlik hal (Genitive Case) isimləri cavab verir: *Where are you coming from? – I am coming from the railway station*.

İngilis və rus dillərində ümumiyyətlə çıxışlıq adlı hal yoxdur. İngilis dilində bəzi mənbələrdə 5 halın adı çəkilir. Beşinci hal «Instrumental Case» kimi qələmə

verilir, **with (ilə (-la²))** sözünü ilə düzəlir və hərəkətin hər hansı bir alət, vasitə ilə yerinə yetirildiyini bildirir. Məsələn: *He cut the apple with a knife – Adil was eating porridge with a spoon.* Rus dilində də bu mənada isimlər beşinci – «творительный падеж» adlanan halda olur və **чем? (nə ilə?)** sualına cavab verir: *Он разрезал яблоко ножом. Адиль ел кашу ложкой.* Rus dilində bu halda həm də **c** sözünü ilə düzələn və **c кем? (kim ilə?)** sualına cavab verən birgəlik mənalı isimlər işlənir: *Он играл с друзьями в футбол.* Bu mənada isimlər də ingilis dilində **with** sözünü ilə «Instrumental Case» halda işlənir: *He was playing with football with his friends.* Azərbaycan dilində isimlər **ilə (-la²))** qoşmaları ilə adlıq hal formasında olur: *O, dostları ilə futbol oynayırdı.*

Rus dilində «предложный падеж» (sözönülü hal) **о, об (haqqında)** sözönüləri ilə hərəkətin obyektini mənasında da işlənir: *Я думаю о своих родителях.* Bu mənada isimlər Azərbaycan dilində **haqqında** qoşması ilə, ingilis dilində isə **about** sözünü ilə adlıq (Nominative Case) halda işlənir: *Mən öz valideynlərim haqqında düşünürəm – I am thinking about my parents.*

Yuxarıda deyilənləri müqayisəli cədvəl halına salmağa çalışaq:

H al	Azərbaycan dili	H al	Rus dili	H al	İngilis dili
A d. h al	<i>kim? – tələbə nə? – kitab hara? – Bakı</i>	И м. n ad .	<i>кто? – студент что? – книга -----</i>	N o m . c as e	<i>who? – student what? – a book -----</i>
Y iy . h al	<i>kimin? – tələbənin nəyin? – kitabın haranın? – Bakının</i>	Р од . n ad .	<i>чей? – студента чего? – книги чего? – Баку, города откуда – из Баку</i>	G e n. c as e	<i>whose? – student's what? – of the book what? – of the Baku where from? – from Baku</i>
Y ö n . h	<i>kimə? – tələbəyə nəyə? – kitaba haraya?</i>	Д а т . n	<i>кому? – студенту чему? – книге -----</i>	D at . c as	<i>to whom? – to the student to what – to the book -----</i>

al	– Bakıya	ad		e	
T ə s. h al	<i>kimi?</i> – <i>tələbəni</i> <i>nəyi?</i> – <i>kitabı</i> ----- ----- -----	B u n. n ad .	<i>кого?</i> – студента <i>что?</i> – книгу <i>куда</i> – в Баку	A cc . c as e	<i>who?</i> – the student <i>what?</i> – the book <i>where to?</i> – to the Baku
Y e r. h al	<i>kimdə?</i> – <i>tələbədə</i> <i>nədə?</i> – <i>kitabda</i> <i>harada?</i> – Bakıda	T v. n ad .	----- ----- ----- <i>(с) кем?</i> – <i>(co)</i> <i>студентом</i> <i>(с) чем?</i> – <i>с книгой,</i> <i>ложкой</i>	I n st. c as e	----- ----- ----- <i>with whom?</i> – <i>with the</i> <i>student</i> <i>with what?</i> – <i>with the book,</i> <i>with the spoon</i>
Ç ix . h al	<i>kimdən?</i> – <i>tələbədə</i> <i>n</i> <i>nədən?</i> – <i>kitabdan</i> <i>haradan</i> <i>?</i> – <i>Bakıdan</i>	П pe д. n ad .	----- ----- ----- <i>о ком?</i> – <i>о студенте</i> <i>о чём</i> – <i>о книге</i> <i>где?</i> – <i>в Баку, в городе</i>	P re p. c as e	----- ----- ----- <i>about whom?</i> – <i>about the</i> <i>student</i> <i>about what?</i> – <i>about the book</i> <i>where?</i> – <i>in Baku, in city</i>

Cəm halda da hər üç dildə onların morfoloji quruluşundan asılı olaraq isimlərin hallanmağı fərqli olur.

Gəlin baxaq:

Rus dili	Hal	İngilis dili
<i>студенты</i> <i>книги</i> <i>леса</i>	Nom. case	<i>students</i> <i>books</i> <i>forests</i>
<i>студентов</i> <i>книг</i>	Gen. case	<i>of students</i> <i>of books</i>

<i>лесов</i> <i>из лесов</i>		<i>of forests</i>
<i>студентам</i> <i>книгам</i> <i>лесам</i>	Dat. case	<i>to students</i> <i>to books</i> <i>to forests</i>
<i>студентов</i> <i>книги</i> <i>леса</i>	Acc. case	<i>students</i> <i>books</i> <i>forests</i>
<i>(с) студентами</i> <i>вилками</i>	Inst. case	<i>with students</i> <i>with forks</i>
	Prep. case	

Beləliklə, bütün yuxarıda deyilənləri nəzərə alaraq demək olar ki, ismin hal kateqoriyası ümumdil kateqoriyasıdır, bütün dillərə məxsusdur, xüsusilə onun ilk 4 forması hər bir dildə vardır. Son iki hal forması ancaq Azərbaycan və rus dillərində mövcuddur, lakin onların həm adı, həm də mənası tamamilə fərqlidir: yerlik, çıxışlıq; творительный, предложный. İngilis dilində bəzi mənbələrdə beşinci hal kimi «Instrumental case» hal formasını qeyd edirlər. İngilis dilində bu formada isimlər rus dilinin elə beşinci hal (творительный падеж) mənasında olan isimlərlə üst-üstə düşür.

Ümumiyyətlə isə, fərqlər adıçəkilən dillərdə hal kateqoriyasının olub-olmamasında, onların formalarının neçə olmasında və necə adlandırılmasında deyil, onların necə ifadə olunmasındadır. Bu isə həmin dillərin qrammatik (morfoloji) quruluşundan birbaşa asılıdır. Bildiyimiz kimi, Azərbaycan, rus, ingilis dilləri müxtəlif sistemli dillərdir və bu da ilk növbədə onların söz formalarının (hal formalarının) yaradılmasında öz əksini tapır. Azərbaycan dili öz morfoloji strukturuna görə sintetik iltisə (aqlütinativ) dil qrupuna daxildir. Ona görə də onun 6 hal forması da sözlərdən kənara çıxmadan bir və ya bir neçə qrammatik şəkilçi vasitəsilə düzəlir (*tələbənin, tələbələrin, tələbələrədən* və s.); rus dili flektiv (həm sintetik, həm analitik) dildir, yəni bu dildə hal formaları daha çox yalnız bir qrammatik şəkilçi ilə ifadə olunur (*студента, студентов, студентами* и т. д.).

İngilis dili isə analitik flektiv dil olduğundan bu dildə ismin hal formaları və mənaları əsasən köməkçi elementlərin (sözönlərinin) köməyi ilə və yaxud sintaktik yolla ifadə olunur (*of student, to student, the student, about student, with students* və s.): *He is a first-year student* (Nominative case) – *I see a first-year student* (Accusative case).

Aparılan müqayisəli-tipoloji tədqiqat göstərdi ki, ismin hal kateqoriyası ümumdil kateqoriyasıdır. Onun dörd hal forması bütün dillərdə, o cümlədən ingilis dilində də vardır, axırındakı iki formaların həm adları, həm mənaları, həm də ifadə tərzləri fərqlidir.

İstifadə olunmuş ədəbiyyat siyahısı:

1. Cəfərova, B.C. English (ixtisası ingilis dili olmayan ali məktəblərin I kurs tələbələri üçün dərslik) / B.C.Cəfərova. – Bakı, – 2019. – 244 s.

2. Həşimov, M.M. İngilis dilinin qrammatikası. Easy Grammar / M.M.Həşimov. – Bakı, – 2019.

3. Məmmədova, M.H. İngilis dilinin qrammatikası. İngilis dilini orta və ali səviyyədə öyrənənlər üçün dərs vəsaiti / M.H.Məmmədova, D.N.Yunusov, – Bakı: Adildoğlu, – 2011, – 450 s.

4. Блох, М.Я. Теоретическая грамматика английского языка: учеб. пособие / М.Я.Блох. – Москва: Высшая школа, – 1983. – 384 с.

5. Князева, Н.А. К вопросу о типологических признаках категории падежа в английской и русской грамматике / Н.А.Князева // Иностранная филология. Социальная и национальная вариативность языка и литературы: Материалы II Международного научного конгресса, Симферополь, 3-28 апреля 2017 г. / Симферополь: ИТ «Ариал»; редкол.: Е.В.Полховская (гл. ред.) [и др.]. – Симферополь, – 2017. – с. 278-285.

6. Кузнецова, В.Э. О категории падежа в английском и русском языках / В.Э.Кузнецова // Вестник современных исследований. –2019. – № 1.1 (28). – с. 104-106.

7. Раевская, Н.М. Теоретическая грамматика современного английского языка: учеб. пособие / Н.М.Раевская. – «Вища школа», 1976. – с. 72–88.

8. Чалова, О.Н. Грамматическая категория падежа существительных в английском языке / О.Н.Чалова, А.С.Севдалева // – Гомель: Эпоха науки, – 2021. № 25, – с. 281-284.

**Валех Насибов;
Весия Гаджиева**

**О грамматической категории падежа
в азербайджанском, русском и английском языках
Резюме**

В статье ведется сравнительно-типологический анализ категории падежа значений и средств выражения грамматической категории падежа в трех разносистемных (азербайджанском, русском и английском) языках.

Актуальность темы обосновывается как с научно-теоретической, так и с дидактической сторон. Полученные в результате сравнительного анализа факты доказывают, что категория падежа – это общеязыковое явление, т. е. она характерна всем независимо от грамматической структуры языкам, различия касаются только их чисел и способов выражения. Во всех трех языках первые 4 падежа совпадают по значению, различаются по способам выражения, остальные 2 падежа имеют разные значения в разных языках и выражаются по-разному.

Ключевые слова: категория падежа; сравнение; тождества; различия; дидактика.

**Valeh Nasibov;
Vesile Gadzhieva**

**On the Grammatical Category of Case
in Azerbaijani, Russian, and English
Summary**

This article provides a comparative typological analysis of the category of case, meanings, and means of expressing the grammatical category of case in three languages with different systems (Azerbaijani, Russian, and English).

The relevance of this topic is substantiated from both scientific-theoretical and didactic perspectives. The findings of this comparative analysis demonstrate that the category of case is a general linguistic phenomenon, i.e., it is characteristic of all languages, regardless of grammatical structure; differences concern only their numbers and modes of expression. In all three languages, the first four cases are identical in meaning and differ in their modes of expression; the remaining two cases have different meanings in each language and are expressed differently.

Keywords: category of case; comparison; identities; differences; didactics.

Rəyçi: professor Tofiq Hacıyev